

27 april 2022
door Ilija Đurović (*)

“Heeft u Oekraïense vluchtelingen gezien?” vraagt een aardige oudere heer, die regelmatig in een café in het Berlijnse Kreuzberg komt, aan de barista terwijl hij op zijn ochtendespresso wacht. De barista antwoordt van niet en gaat verder met werken. Nee, niemand van ons in Kreuzberg heeft al Oekraïense vluchtelingen gezien. Zij verblijven meestal nog in de buurt van het centraal station, van waaruit zij naar verschillende delen van de stad gaan, hoofdzakelijk naar de particuliere opvang door mensen die bereid zijn hen op te nemen.

Ondertussen zit ik in een kleine keuken in Kreuzberg, in een flat die ik momenteel deel met een vriend. Er is niet eens plaats voor nog één persoon in onze flat, laat staan voor leden van uiteengevallen Oekraïense gezinnen. Dus blijven we meestal alleen met onze gesprekken in de keuken, onze vergelijkingen en analyses: soms nuchter, vaak boos en dronken.

In de hypergeconnecteerde wereld is er opnieuw een oorlog

Wij komen allebei uit de Balkan en wanneer wij het woord ‘oorlog’ horen, hebben wij allebei beelden in ons hoofd van het uiteenvallen van Joegoslavië, van duizenden vluchtelingen die hun huizen verlaten, van genocide, vernietiging en belegering van steden in de periode van 1991 tot 1996.

Wij hebben de bommen gezien die in 1999 steden in Servië hebben getroffen. Wij voelen woede en verdriet omdat Oekraïense mannen, vrouwen en kinderen nu soortgelijke verschrikkingen moeten doorstaan. Net zoals Syriërs, Afghanen, Libiërs en vele anderen sinds ‘onze Joegoslavische oorlogen’ soortgelijke verschrikkingen hebben doorgemaakt en nog steeds doormaken. Vanuit de kleine keuken van mijn flat in Kreuzberg – vanuit mijn nog steeds veilige observatiepost over de conflicten in de wereld – las ik Duitse en andere Europese commentaren op de situatie. Maar ook commentaren uit de Balkan.

Aan de tweezijdigheid van mijn blik kan of wil ik niet ontsnappen. Ik begrijp de dingen ongeveer zo: de oorlog is waar hij is, totdat die zich uitbreidt, wat in het huidige geval mogelijk is, tenminste als je de analisten gelooft die het conflict volgen.

Buiten het oorlogsgebied vindt echter een andere oorlog plaats in de hypergeconnecteerde wereld van vandaag. Twee partijen spelen een rol in deze oorlog, en zij hebben de neiging de zaken zoveel mogelijk te vereenvoudigen. Eén partij tooit zich met Oekraïense solidariteitsvlaggen die op socialemediaprofielen zijn geplakt om sympathie van het publiek te betuigen. En de andere partij is degene die gelooft dat blind tegen de heersende stroming ingaan voldoende is om tot een diepere, waarachtiger waarheid te komen.

Steeds vaker horen wij analyses waarin getracht wordt de zaken zo eenvoudig mogelijk voor te stellen. Eén ervan hen is bijzonder populair en gaat als volgt: Alles wat nu in Oekraïne gebeurt, gebeurt omdat Rusland door een gek wordt geregeerd. Als ‘ons’ in de Balkan iets soortgelijks overkomt, is dat te wijten aan een andere gek, mogelijk gestuurd door nog een andere gek. De hele zaak wordt dan uiteindelijk een samenzwering tegen de vreedzame, beschaafde westerse wereld waar wij, mensen van de Balkan, zo geduldig op wachten om lid van te worden.

En dit ondanks het feit dat wij allen heel goed weten dat deze lang gedroomde keizer (de almachtige EU) geen kleren aan heeft en dat wij, Balkanvolkeren, al lang niet meer in zijn plannen voorkomen. De EU en de NAVO hebben stilletjes toegekeken terwijl de grootste misdaden plaatsvonden in de laatste Joegoslavische oorlog. Het is interessant dat veel Duitsers deze verwijzing weglaten wanneer zij beweren dat de oorlog in Oekraïne de eerste grote oorlog op Europees grondgebied na 1945 is.

Toen de NAVO en de EU in 1999 Servië en Montenegro bombardeerden, schonden zij de internationale wetten – ook al beweerden zij toen dat zij op een vredesmissie waren. De Joegoslavische oorlog mag dus niet worden weggelaten uit lijsten wanneer men terugkijkt op de oorlogsgeschiedenis van een NAVO-land.

De pro-Oekraïense stemming zou kunnen omslaan

De waarheid is niet zwart-wit. Andere voorbeelden bewijzen het. De EU en de wereld, die de laatste weken zo vaak als ‘beschaafd’ worden omschreven, hebben vanuit hun vreedstichtende positie deelgenomen aan vele oorlogen in verschillende regio’s – bijvoorbeeld in het Midden-Oosten – waarvan de vluchtelingen vervolgens werden teruggedreven tot aan de grenzen van de Europese Unie. De EU en de NAVO hebben rustig toegekeken hoe de stad Grozny (opnieuw Europese bodem) door Poetin werd verwoest. Zelfs vandaag nog kijken de EU en de NAVO, ondanks wapenhulp en sancties tegen Rusland, van een afstand toe hoe Poetin mogelijk een nieuw Grozny voorbereidt, maar dit keer op het gehele grondgebied van Oekraïne.

Nu Europa de Oekraïense vluchtelingen met open armen ontvangt, zijn deze beelden uiterst belangrijk. Maar zij zouden nog belangrijker zijn als wij niet onlangs hadden gezien hoe de EU andere vluchtelingen met prikkeldraad tegenhield, hen in zee liet verdrinken en vervolgens Europeanen terecht liet staan omdat zij probeerden deze vluchtelingen uit zee te redden.

Op een dag, wanneer de verschrikkingen van deze oorlog voorbij zullen zijn, zal diezelfde EU de Oekraïense vluchtelingen terugsturen naar hun vaderland – naar een land dat, na de schokkende beelden van de ruïnes, waarschijnlijk niet meer in de belangstelling van de internationale media zal staan.

Dan zullen de Oekraïense vlaggen langzaam verdwijnen van de sociale netwerken. Apple, IKEA, Zara en andere eerbare kapitalisten zullen de Russische markt stilletjes heroveren en proberen hun verloren winsten goed te maken. De Oekraïners zullen achterblijven in een verwoest land, Russen of plaatselijke nationalistenvan diverse pluimage zullen aan de macht zijn, zij die terugkeren zullen worstelen om te

overleven.

Daar komt nog bij dat zelfs de nationalisten van de harde lijn waarschijnlijk binnenkort de mannen die er op de een of andere manier in geslaagd zijn Oekraïne te ontvluchten, zullen verwijten dat zij gevlucht zijn toen het voor hun land het moeilijkst was. Dit is een soort taboe waar zelden over wordt gesproken, omdat het schuldgevoel een van de moeilijkste is om mee om te gaan. Daarom moet de kritiek op de situatie, met name in de media, op verschillende niveaus voorzichtiger zijn.

Het zou naïef en gevaarlijk zijn om plotseling alle politieke en militaire fouten van het Westen te vergeten, alleen maar omdat het Westen momenteel aan de ‘goede kant’ van de geschiedenis staat, en dat op een veilige afstand. Terwijl hij voorspelt hoe en hoe lang Poetins oorlog zal duren, herinneren de woorden van de Oekraïense socioloog en redactielid van het linkse onlinetijdschrift *Спільне* Denis Gorbač ons aan de realiteit ter plaatse: “Intussen zijn het de Oekraïners die vechten en sterven voor de nobele westerse idealen, en hun bondgenoten zijn veilig, ver van het conflict.”

Om althans te proberen te voorkomen dat men sterft voor de idealen van de machthebbers, moet men eerst de valkuilen van de simplificatie in kritiek en analyse vermijden. Het opent namelijk heel gemakkelijk de mogelijkheid om nieuwe ‘spelers’ te introduceren in soortgelijke conflicten op Europese bodem. Vooral waar ‘Europa’ altijd met gesloten ogen kijkt – in de Westelijke Balkan. Het is gevaarlijk om een klimaat te scheppen waarin kritiek op de NAVO en het Westen duidelijk in het voordeel van Poetin is. Het is even gevaarlijk om de invasie van Poetin in de media en in het openbare debat als ‘Russisch’ te omschrijven. In een recent interview voor het Kroatische tijdschrift ‘Novosti’ zei filosoof en medeoprichter van DiEM25, Srećko Horvat: “Als we de krantenkoppen lezen die beginnen met ‘Russen schieten ...’, nemen we elke keer onbewust de gevaarlijke identificatie van Poetin’s regering en het Russische volk over. Zo maken we duizenden mensen medeplichtig, terwijl ze in de gevangenis zitten omdat ze zich verzetten tegen het beleid van Poetin. Wij straffen miljoenen mensen die onder de sancties te lijden hebben of die zich in het buitenland bevinden en reeds het slachtoffer van aanslagen zijn geworden. We mogen Poetin en zijn oorlogsmisdadigers nooit gelijkstellen met het hele Russische volk.”

Wij, die het geluk hebben dat de oorlog ons (nog) niet heeft getroffen, zodat wij niet zijn gebombardeerd, gedood of uit onze steden verdreven, zouden onze comfortabele veiligheid moeten gebruiken om aandachtiger te lezen en ons kritisch te engageren – als wij tenminste al geïnteresseerd zijn in wereldproblemen – wat wij zouden moeten doen, aangezien wij ook deel uitmaken van de ‘grensgebieden’ van de partijen betrokken in het conflict.

West-Europeanen zitten veilig

Russofobie kan niet het antwoord op oorlog zijn. De verguizing van Tsjajkovski of de angst voor Dostojevski behoren tot de grootste nonsens die uit de huidige crisis in het publieke domein zijn gesijpeld, en dat zijn er heel wat geweest. De behoefte aan snelle, eenvoudige uitleg is duidelijk op elk niveau. Maar een heel volk als vijand bestempelen of een hele cultuur ‘genocidaal’ noemen, staat ver af van het idee van ‘Europese beschaving’ waarover in Europa zo vaak wordt gesproken.

De oorlog in Oekraïne heeft ook het type blanke Europese man of vrouw aan het licht gebracht dat vlucht voor zijn leven. Velen in Europa proberen niet eens meer te verbergen hoeveel gemakkelijker het voor hem of haar is om meer empathie te voelen voor mensen met blond haar en blauwe ogen dan voor vluchtelingen uit Syrië, bijvoorbeeld.

In plaats van loopgraven te graven in het publieke discours, is systeemkritiek nu veel belangrijker. Een kritiek die ons zou kunnen helpen om een herhaling te vermijden van wat er gebeurd is met veel landen die blootgesteld zijn aan de belangen van de ‘groten’. Het voormalige Joegoslavië heeft al eens op eigen bodem ervaren hoe hardnekkig de desinteresse van het Westen kan zijn als het erom gaat brandjes te blussen in de wereldpolitiek.

Het zou naïef en gevaarlijk zijn om plotseling alle politieke en militaire fouten van het Westen te vergeten, alleen maar omdat het Westen momenteel aan de ‘goede kant’ van de geschiedenis staat, en op een veilige afstand. Terwijl wij speculeren over het verloop en de duur van Poetins oorlog, herinneren de woorden van de Oekraïense socioloog en redactielid van het linkse onlinetijdschrift *Спільне* Denis Gorbač ons aan de realiteit ter plaatse: “Intussen zijn het de Oekraïners die vechten en sterven voor de nobele westerse idealen, en hun bondgenoten zijn veilig, ver van het conflict.”

Om althans te proberen te voorkomen dat men sterft voor de idealen van de machthebbers, moet men eerst de valkuilen van de simplificatie in kritiek en analyse vermijden. Zulks opent namelijk heel gemakkelijk de mogelijkheid om nieuwe ‘spelers’ te introduceren in soortgelijke conflicten op Europese bodem. Vooral waar ‘Europa’ altijd met gesloten ogen kijkt – in de Westelijke Balkan.

(*) Ilija Đurović (1990) werd geboren in Podgorica, Montenegro, en woont sinds acht jaar in Berlijn. Hij schrijft poëzie, proza, toneelstukken en scenario's. Zijn boeken zijn gepubliceerd in Montenegro en Servië.

Dit artikel verscheen op 13 maart in de [Berliner Zeitung](#) (onder Creative Commons licentie), Nederlandse vertaling door Ander Europa. Een (langere) Engelse versie verscheen op 13 april bij [Lefteast](#).

Dit delen:

[Facebook](#)

[Twitter](#)